

FORM FOUR CLUSTER KCSE MODEL 3

KISWAHILI PAPER 1 ANSWERS

1. Hii ni barua kwa mhariri. Ni barua rasmi Mtahiniwa ajikite kwenye vipengele viwili vya uandishi wa

barua rasmi, Muundo na maudhui

(a) Mwendo Yafuatayo yazingatiwe

(i) Anwani: kuwe na anwani mbili, anwani ya mwandishi na anwani ya mhariri

(ii) Tarehe iandikwe chini ya anwani ya mwandishi

(iii) Mtajo/mwanzo Kwa mhariri, Bwana/Bibi Mhariri, Mhariri au uhariri Mkuu

(iv) Mwili/Mada Hapa ndipo mtahiniwa atakapojadili hoja zinazohusiana na mada

(v) Tamati/Hitimisho Majina na sahihi ya mwandishi iwekwe hapa.

(b) Madhui Baadhi ya hoja zinazoweza kujitokeza ni:

(i) Kupinga ndoa za mapema

(ii) Shule nyingi za wasichana kuanzishwa.

(iii) Elimu bila malipo

(iv) Itikadi zinazodunisha hadhi za wasichana k.v kukeketwa -kukataliwa.

(v) Wasichana kupunguziwa alama wanapojiunga na vyuo vikuu

(vi) Wapewe nafasi ya kusoma hata baada ya kuwa waja wazito.

(vii) Watengwe nafasi Fulani za nyadhifa

(viii) Ufadhili wa wasichana katika nafasi kama ya mhandisi, usoroveya

(ix) Watengwe katika shule zao pekee

(x) Mashirika kudhamini elimu ya wasichana

(xi) Kuwe na wanawake vielelezo watakaoigwa.

(xii) Wasichana wapewe vifaa k.v sodo.

2. Hii ni insha ambayo inamhitaji mtahiniwa kufafanua mawazo yake au mwelekeo wake kuhusu

nafasi ya vijana katika utangamano wa kitaifa. Baadhi ya hoja ni:

(i) Vijana ndio wengi hivyo wanaweza kuwafikia raia wengi.

(ii) Vijana wanathaminiana na kuaminiana kwa hivyo ni rahisi kuwashawishi wenzao kutangamana.

(iii) Wajiepushe kutumiwa na viongozi kama vyombo vya kupalia uhusama miongoni mwa raia.

(iv) Vijana watumie nishati/nguvu zao katika shughuli zinazoleta utangamano kama michezo.

(v) Vijana waweza kujisajili katika vyuo vilivyo katika maeneo mbalimbali nchini ili kutangamana

raia wa makabila tofauti tofauti (vi) Vijana wanaweza kukomesha ubaguzi wa kikabila kwa kuhimizana kuchagua viongozi kutoka makabila mbalimbali ili kukuza mwelekeo wa kitaifa badala

ya kieneo au kikabila.

(vii) Mradi wa kazi kwa vijana kwa mfano, uliwaleta vijana wa usuli tofauti pamoja.

(viii) Kushirika katika shughuli za kiusomi kama vile makongamano kunawezesha vijana kuja pamoja na kujihisi kama raia wenye waazimio sawa, hivyo kuhimiza kudumisha mshikamano n.k

3. Maana ya methali Kitu chochote chenye uoevu kikimwagika hakiwezi kukusanyika tena.kwa mfano

maji,maziwa,mafuta n.k Jambo likishaharibika haliwezi karekebika tena

Tanbihi

Masharti ya usahihishaji wa methali yazingatiwe.

4. Mtahiniwa andike kisa kinachoanza kwa mwanzo aliopewa. Kisha lazima kionyeshe mhusika kuwa

katika hali ya hisia mseto.

Tanbihi

Masharti mengine yote ya utunzaji wa alama katika maswali yote yafuatwe kulingana na kielezo

cha usahihihaji wa insha (Mwongozo wa kudumu) MWONGOZO WA KUSAHIHISHA INSHA TOLEO LA 2011 UTANGULIZI

Karatasi hii imedhamiria kaitathmini uwezo wa mtahiniwa wa kuwasiliana na msomaji na kuwasilisha ujumbe kimaandishi, akizingatia mada aliyopewa. Mawasiliano haya yatategemea

ukwasi wa lugha ya mtahiniwa, kwa mfano, kutunga sentensi sahihi zenye mtiririko mzuri kiraawazo, lugha ya kuvutia na yenye mawazo asili, ubunifu rawingi na hati nadhifi. Kwa kutegemea maagizo ya swali lenyewe na umahiri wa lugha, ni lazima kutiia mkazo mtindo, mada

na uwezo wa mtahiniwa kufuata maagizo vilivyo, Mtahini lazima aisome insha yote huku akizingatia sarufi, bijai, hoja, msamiati na mtindo ili aweze kuikadiria kwa kurejelea viwango mbalimbali vilivyopendekezwa. Viwango vyenyewe ni A, B, C na D kutegemea uwezo wa mtahiniwa.

VIWANGO MBALIMBALI KIWANGO CHA D KWA JUMLA MAKI 01-05

1. Insha haieleweki kwa vyovyote vile ama uwezo wa mtahiniwa wa kutumia lugha ni hafifu sana,

hivi kwamba mtahini lazima afikirie kite mtahiniwa anachojaribu kuwasilisha.

2. Mtahiniwa hana uwezo wa kutumia maneno ya Kiswahili kwa njia inayofaa.

3. Lugha imevumgika, uakifishaji haufai na insha ma makosa ya kila aina.

4. Kujitungia swali na kulijibu.

5. Insha ya urefu wa robo ikadiriwe hapa.

NGAZI MBALIMBALI ZA KIWANGO CHA D. D- (D YA CHINI) MAKI 01-02

1. Insha haina mpangilio maalum na haieleweki kwa vyovyote vile.

2. Kujitungia swali tofauti na kulijibu.
3. Kuandika kwa lugha isiyo Kiswahili au kuchanganya ndimi.
4. Kunakili swali au maswali na kuyakariri.
5. Kunakili swali au kichwa tu.

D WASTANI MAKI 03

1. Mtiririko wa mawazo haupo.
2. Mtahiniwa amepotoka kimaudbui.
3. Matumizi ya lugha ni hafifu mno
4. Kuna makosa mengi ya kila aina.

D+ (D YA JUU) MAKI 04-05

1. Insha ya aina hii huwa na makosa mengi ya kila aina, lakini unaweza kutambua kile ambacho
mtahiniwa anajaribu kuwasilisha.
2. Hoja hazikuelezwa kikamilifu / mada haikukuzwa vilivyo.
3. Mtahiniwa hana uhakika wa mamizi ya lugha.
4. Mtahiniwa hujirudiarudia.
5. Insha itakayozingatia sura lakini ikose maudhui ikadiriwe hapa.

KIWANGO CHA C KWA JUMLA MAKI. 06-10

- 1 Mtahiniwa anajaribu kuishughulikia mada japo hakuikuza na kuiendeleza vilivyo. 2. Mtahiniwa
anawasilisha ujumbe kwa njia isiyovutia/ hana ubunifu wa kutosha. 3. Mtahiniwa anaakifisha
sentensi vibaya. 4. Mtiririko wa mawazo unaanza kujitokeza japo kwa njia hafifu. 5. Insha ina
makosa mengi ya sarufi, ya msamiati na ya tahajia (hijai.) 6. Insha yenye urefu wa nusu
ikadiriwe
hapa.

NGAZI MBALIMBALI ZA KIWANGO CHA C C- (C YA CHINI) MAKI 06-07 1.

Mtahiniwa ana shida ya kuwasilisha na kutiririsha mawazo yake.

2. Mtahiniwa hana msamiati wa kutosha wala miundo ya sentensi ifaayo.

3. Mtahiniwa anafanya makosa mengi ya sarufi, ya hijai na ya msamiati na insha yake haieleweki

kwa urahisi.

C WASTANI MAKI 08

1. Mtahiniwa anawasilisha ujumbe lakini kwa njia hafifu.

2. Dhana tofautitofauti hazijitokezi wazi.

3. Mtahiniwa hana ubunifu wa kutosha.

4. Mtiririko wa mawazo ni hafifu na hana ufundi wa lugha unaofaa.

5. Amejaribu kuishughulikia mada aliyopewa.

6. Mtahiniwa ana shida ya uakifishaji.

7. Mtahiniwa anafanya makosa mengi ya sarufi, ya hijai na ya msamiati lakini bado insha inaeleweka.

C+ (C YA JUU) MAKI 09-10

1. Mtahiniwa anawasilisha ujumbe vizuri akizingatia mada lakini kwa njia isiyo na mvuto

. 2. Dhana tofautitofauti zimejitokeza japo kwa njia hafifu.

3. Kuna mtiririko wa mawazo japo hana ufundi wa lugha unaofaa.

4. Misemo na methali zimetumika kwa njia hafifu.

5. Ana shida ya uakifishaji.

6. Kuna makosa ya sarufi, ya msamiati na ya hijai yanayoathiri mtiririko wa mawazo

KIWANGO CHA B KWA JUMLA MAKI 11-15

1. Katika kiwango hiki, mtahiniwa anaonyesha hali ya kuimudu lugha.

2. Mtahiniwa anatumia miundo tofautitofauti ya sentensi vizuri.

3. Mtahiniwa ana uwezo wa kutumia lugha kwa ufasaha.

4. Mada imekuzwa na kuendelezwa kikamilifu.

5. Insha ya urefu wa robo tatu ikadiriwe katika kiwango hiki.

NGAZI MBALIMBALI ZA KIWANGO CHA B- (B YA CHINI) MAKI 11-12

1. Mtahiniwa anawasilisha ujumbe vizuri kwa kueleza hoja tofautitofauti akizingatia mada.

2. Mtahiniwa ana mtiririko mzuri wa mawazo.

3. Mtahiniwa anatumia mifano michache ya msamiati unaovutia.

4. Makosa yanadhihirika/kiasi

B WASTANI MAKI 13

1. Mtahiniwa anadhihirisha hali ya kuimudu lugha

2. Mawazo ya mtahiniwa yanadhihirika akizingatia mada.

3. Mtahiniwa anateua na kutumia mifano michache ya msamiati mwafaka

4. Sarufi yake ni nzuri.

5. Makosa ni machache/kuna makosa machache.

B+ (B YA JUU) MAKI 14-15

1. Mawazo ya mtahiniwa yanadhihirika na anajieleza waziwazi.

2. Mtahiniwa anawasilisha ujumbe kwa njia inayovutia na kwa urahisi akizingatia mada.

3. Mtahiniwa ana mchanganyiko mzuri wa msamiati unaovutia.

4. Sarufi yake ni nzuri.

5. Uakifishaji wa sentensi zakc ni mzuri.

6. Makosa ni machache ya hapa na pale.

KIWANGO CHA A KWA JUMLA MAKI 16-20

1. Mtahiniwa ana ubunifu wa mawazo yanayodhihirika na kutiririka akizingatia mada.

2. Mtahiniwa anadhihirisha ujuzi wa lugha yenye mnato.
3. Ana uwezo wa kutumia tamathali za usemi ili kutoa hisia zake kwa njia bora na kwa urahisi.
4. Umbuji wake unadhihirisha ukomavu na ukakamavu wake kimawazo.

NGAZI MBALIMBALI ZA KIWANGO CHA A A- (A YA CHINI) MAKI 16-17

1. Mtahiniwa anadhihirisha ukomavu wa lugha.
2. Mawazo ya mtahiniwa yanadhihirika na anaishughulikia mada.
3. Ana mtiririko mzuri wa mawazo
4. Msamiati wake ni mzuri na unaovutia.
5. Sarufi yake ni nzuri.
6. Anatumia miundo ya sentensi tofautitofauti kiufundi
7. Makosa ni machache yasiyokusudiwa.

A WASTANI MAKI 18

1. Mtahiniwa anawasilisha ujumbe vizuri kulingana na mada.
2. Anajieleza kikamilifu akitumia lugha ya mnato
3. Anatoa hoja zilizokornaa.
4. Anatumia msamiati wa hali ya juu na unaovutia zaidi.
5. Anatumia miundo tofautotofauti ya sentensi kiufundi.
6. Makosa ni nadra kupatikana.

A+ (A YA. JUU) MAKI 19-20

1. Mawazo yanadhihirika zaidi na mada imeshughulikiwa vilivyo.
2. Anajieleza kikamilifu akitumia lugha ya mnato
3. Hoja zake zimekomaa na zinashawishi.
4. Msamiati wake ni wa hali ya juu na unaovutia zaidi.
5. Sarufi yake ni nzuri zaidi.

6. Anatumia miundo tofautitofauti ya sentensi kiufundi

7. Makosa yote kwa jumla hayazidi matano.

VIWANGO MBALIMABLI KWA MUHTASARI

KIWANGO	NGAZI	MAKI
A	A+	19-20
	A	18
	A-	16-17
B	B+	14-15
	B	13
	B-	11-12
C	C+	10-11
	C	08
	C-	06-07
D	D+	04-05
	D	03
	D-	01-02

USAHIHISHAJI NA UTUZAJI KWA JUMLA

Mtahini ni sharti aisome insha yote akizingatia vipengee muhimu. Vipengee hivi ni maudhui, msamiati, mtindo, sarufi na hijai.

MAUDHUI

1. Maudhui ni hoja au mambo yanayozungumziwa, kuelezewa au kuhadithiwa kwa mujibu wa

mada iliyoteuliwa.

2. Maudhui ndio hasa uti wa mgongo wa insha yoyote ile.

3. Ubunifu wa mtahiniwa hukisiwa kwa kutathmini uzito wa maudhui yake kulingana na mada

teule.

MSAMIATI Msamiati ni jumla ya maneno yatumiwayo katika lugha husika. Mtahiniwa anatarajiwa

kutumia msamiati unaoana na mada teule. Kutegemea ukwasi wa lugha alionao, mtahiniwa

anatarajiwa kuikuza mada kwa kuifinyanga lugha kiufundi. Ni muhimu kuelewa kwamba kutokana

na maendeleo na ukuaji wa teknolojia na mawasiliano, maneno mapya yanaibuka kila uchao.

MTINDO

☐ Mtindo unahusu mambo yafutayo

: ☐ Mpangilio wa kazi kiaya

☐ Mtiririko na mshikamano wa mawazo kiaya na katika insha nzima

☐ Hati nzuri na inayosomeka kwa urahisi

☐ Matumizi ya tamathali za usemi, kwa mfano, methali, misemo, jazanda na kadhalika

. ☐ Kuandika herufi vizuri kwa mfano Jj, Pp, Uu, Ww na kadhalika

☐ Unadhifu wa kazi ya mtahiniwa.

SARUFI

Sarufi ndio msingi wa lugha. Ufanisi wa mawasiliano hutegemea uwezo wa mtahiniwa wa kutunga

sentensi sahihi zenye uwiano wa kisarufi. Mtahini ataonyesha makosa yote ya sarufi yaliyo katika

insha anayosahihisha. Makosa ya sarufi huweza kutokea katika:

(i) Matumizi ya alama za uakifishaji

(ii) Kutumia herufi kubwa au ndogo mahali pasipofaa

(iii) Matumizi yasiyofaa ya ngeli na viambishi, viunganishi, nyakati, hali, vihusiano na kadhalika.

(iv) Mpangilio wa maneno katika sentensi

(v) Mnyambuliko wa vitenzi na majina

(vi) Kuacha neno linalohitajika au kuongeza neno lisilohitajika katika sentensi.

(vii) Matumizi ya herufi kubwa:

a, Mwanzo wa sentensi

b, Majina ya pekee.

i. Majina ya mahali, miji, nchi, mataifa na kadhalika

ii. Siku za juma, miezi n.k

. iii. Mashirika, masomo, vitabu n.k iv. Makabila, lugha n.k v. Jina la Mungu

vi. Majina ya kutambulisha hasa wanyama wa kufugwa, kwa mfano yale ya mbwa- Foksi, Jak, Popi,

Simba, Tomi na mengineyo. MAKOSA YA HIJAI /TAHAJ1 Haya ni makosa ya maendelezo. Mtahini

anashauriwa asahihisha huku akiyaonyesha yanapotokea kwa mara ya kwanza tu. Makosa ya tahajia huweza kutokea katika:

(a) Kutenganisha neno kwa mfano 'aliye kuwa'

(b) Kuunganisha maneno kwa mfano 'kwasababu'

(c) Kukata silabi visivyo afikapo pambizoni kama vile 'ngan-o'

(d) Kuandika herufi isiyofaa kwa mfano 'ongesa' badala ya 'ongeza'

(e) Kuacha herufi katika neno kwa mfano 'alieuja' badala ya 'aliyejuja'

(f) Kuongeza herufi isiyohitajika kama vile 'piya' badala ya 'pia'

(g) Kuacha alama inayotarajiwa katika herufi kama vile j i

(h) Kukosa kuandika kistari cha kuendelezea neno afikiapo pambizoni au kukiandika mahali pasipofaa

(i) Kuacha ritifaa au kuiandika mahali pasipofaa, kwa mfano ngombe,ngom'be, n'gombe, ngo'mbe

n.k

(j) Kuandika maneno kwa kifupi kama vile k.v., k.m., v.v., n.k. na kadhalika.

(k) Kuandika tarakimu kwa mfano 27-08-2010.

ALAMA ZA KUSAHIHISHIA

===== Hupigwa chini ya sehemu ambapo kosa la sarufi limetokea kwa mara ya kwanza tu.

_____Hupigwa chini ya sehemu au neno ambapo kosa la hijai limetokea kwa mara ya kwanza tu.

✓ Hutumiwa kuonyesha hoja inapokamilikia pambizoni kushoto

☒ Hutumiwa kuonyesha kuachwa kwa neno/maneno

✓ Hutumiwa kuonyesha msamiati bora. Alama hii hutwiwa juu ya neno lenyewe

X Hutumiwa kuonyesha msamiati usiofaa. Alama hii hutwiwa juu ya neno lenyewe Maelezo mafupi

yanabitajika kuhusu tuzo lililotolewa. Kila ukurasa uwe na alama ya ✓ chini katikati ili kuthibitisha

kuwa mtahini ameupitia ukurasa huo.

UKADIRIAJI WA UREFU WA INSHA YA PILI

Maneno 9 katika kila msitari kurasa mmoja na nusu.

Maneno 8 katika kila msitari kurasa mmoja na robo tatu

Maneno 7 katika kila msitari kurasa mbili

Maneno 6 katika kila msitari kurasa mbili na nusu

Maneno 5 katika kila msitari kurasa mbili na robo tatu

Maneno 4 katika kila msitari kurasa tatu na robo tatu

Maneno 3 katika kila msitari kurasa nne na nusu

Kufika maneno 174 Insha robo

Maneno 175-274 Insha nusu

Maneno 275-374 Insha robo tatu

Maneno 375 na kuendelea Insha kamili.